

**SIYOSIY VA HUQUQIY OMILLARNI TAHLIL QILISH:
XALQARO TAJRIBA VA MILLIY KOMPANIYALAR UCHUN
SABOQLAR**

Xalqaro Nordik universiteti

“Iqtisodiyot va Pedagogika” fakulteti

“Iqtisodiyot va biznesni boshqarish kafedrası

Xalqaro Menejment fanidan

Akbarxodjayev Saidazim Sarvar o‘g‘li

1-ji-24

Annotatsiya: Ushbu maqolada siyosiy va huquqiy omillarning biznes muhitiga ta'siri, ularning milliy va xalqaro darajada qanday namoyon bo'lishi hamda kompaniyalar faoliyatining barqarorligi uchun tutgan o'rni yoritiladi. Xalqaro tajriba asosida turli davlatlardagi siyosiy barqarorlik, qonunchilik tizimi, tartibga solish siyosati, investitsiya muhiti va biznesni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining xususiyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, milliy kompaniyalar uchun xorijiy bozorlarga chiqish jarayonida duch kelinadigan siyosiy xavflar, huquqiy cheklovlar hamda ulardan samarali chiqish strategiyalari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari kompaniyalarga siyosiy-huquqiy muhitni baholash, strategik qarorlar qabul qilish va barqaror rivojlanishni ta'minlash uchun amaliy tavsiyalar beradi.

Kalit so'zlar: siyosiy omillar, huquqiy omillar, xalqaro tajriba, siyosiy xavf, huquqiy tartibga solish, milliy kompaniyalar, investitsiya muhiti, biznes strategiyasi, barqaror rivojlanish, xalqaro biznes.

KIRISH

Har qanday davlatning demokratikligi va insonparvarlik darajasi, avvalo, unda insonga bo'lgan munosabat, inson huquq va erkinliklarining qay darajada himoyalaniishi bilan belgilanadi. Shu bois ko'plab mamlakatlar tarixiy taraqqiyoti davomida inson huquqlariga oid o'ziga xos qonunchilik tizimini shakllantirgan.

O'zbekiston mustaqillikka erishganidan so'ng milliy huquqiy tizim tubdan yangilandi. Erkin bozor iqtisodiyotiga asoslangan demokratik davlatning konstitutsiyaviy poydevori yaratildi, inson huquqlarini himoya qiluvchi keng qamrovli qonunlar tizimi shaklga keltirildi. O'zbekiston Konstitutsiyasining II-bobi 13-moddasida ta'kidlanganidek, mamlakatda demokratiya umuminsoniy tamoyillarga tayanadi va inson, uning hayoti, erkinligi, sha'ni va qadr-qimmati eng oliy qadriyat sifatida e'tirof etiladi. 1995-yil 23-fevralda esa MDH davlatlari orasida birinchi bo'lib O'zbekistonda Ombudsman instituti tashkil etildi.

Milliy qonunchilikni xalqaro standartlarga moslashtirish bosqichma-bosqich amalga oshirilib, konstitutsiyaviy huquqlar va erkinliklarga rioya etilishini monitoring qilishning o'ziga xos milliy tizimi yo'lga qo'yildi.

Shuningdek, inson huquqi va qadr-qimmati masalalari diniy manbalarda, jumladan islom ta'limotida ham alohida o'rin tutadi. Shariatga ko'ra, inson yaratilgan mavjudotlarning eng ulug'i hisoblanadi. Qur'oni Karimning "Baqara" surasida (30-oyat) Yaratganning farishtalarga insonni yer yuzining xalifasi etib yaratmoqchi ekani bildirildi. "Isro" surasining 70-oyatida esa insonning yuksak martabasi yana bir bor qayd etilib, uning aziz va e'zozli ekani ta'kidlanadi. Qur'onda barcha insonlar o'z dini, millati, irqi yoki ijtimoiy mavqeidan qat'i nazar teng ekani bayon qilinadi; insoniyat bir erkak va ayoldan yaratilgani, turli elat va qabilalarga bo'linish esa bir-birini tanish, muloqot va do'stona hayot kechirish uchun belgilanganligi uqtiriladi. Ma'lumki, xalqimizning milliy huquqiy merosi bebaho qadriyat bo'lib, u ajdodlarimizning nodir fikrlari va ilmiy merosida o'z aksini topgan. Buyuk mutafakkirlar — al-Buxoriy, al-Xorazmiy, at-Termiziy, al-Farg'oniy, Beruniy, Farobiy, Ibn Sino, Ahmad Yassaviy, Bahouddin Naqshband, Amir Temur, Ulug'bek, Navoiy, Bobur va boshqa buyuk allomalarimizning ilmiy-ma'naviy merosi jahon sivilizatsiyasiga ulkan hissa qo'shib, bugungi kunda inson huquqlarini himoya qilishning tarixiy poydevori sifatida xizmat qilmoqda.

Amir Temur "Qayerda qonun ustuvor bo'lsa, o'sha yerda erkinlik bo'ladi", deya adolatning bosh mezoni — qonun hukmronligini ta'kidlagan.

Alisher Navoiy ijodida ham insonparvarlik, xalqparvarlik, adolatli hukmdor timsoli, kambag'al va ehtiyojmandlarga g'amxo'rlik kabi chuqur falsafiy qarashlar o'z ifodasini topgan. U "Mahbub ul-qulub" asarini aynan odil hukmdorlar sifatini madh etishdan boshlaydi. Navoiyning fikricha, adolatli podshohning yurt va xalq uchun foydasi beqiyosdir. U barcha tabaqalarga mehribon, xulq-odobli, sadoqatli bo'ladi, biroq zolimlar va o'g'rilar uning qat'iy jazosidan cho'chiydi. Bunday hukmdorning mehnati tufayli mamlakatda osoyishtalik, farovonlik va barqarorlik qaror topadi.

Bugungi kunda yurtimizda inson huquqlari va erkinliklarini ta'minlash, adolatni mustahkamlash borasida amalga oshirilayotgan islohotlar xalqaro miqyosda, xususan BMT va boshqa tashkilotlar tomonidan e'tirof etilmoqda. Inson sha'ni va qadrini ulug'lash, uni har tomonlama qo'llab-quvvatlash yangi O'zbekiston taraqqiyotining bosh g'oyasiga aylangan.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

2017-yil 19-sentabr kuni Prezident Shavkat Mirziyoyevning BMT Bosh Assambleyasining 72-sessiyasida so'zlagan nutqi xalqaro hamjamiyat tomonidan katta qiziqish bilan qarshi olindi. Davlatlar rahbarlari va dunyo jamoatchiligi bu ma'ruza orqali O'zbekistonda inson huquqlarini himoya qilish yo'nalishida amalga oshirilayotgan jiddiy o'zgarishlarni e'tirof etdi. Bu esa mamlakatimizda davlat, jamiyat va fuqarolar tomonidan Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasida belgilangan tamoyillarni amalda ro'yobga chiqarishga katta e'tibor qaratilayotganidan dalolat beradi.

Prezidentimiz sessiya doirasidagi uchrashuvlarda 2018-yilda Deklaratsiya qabul qilinganining 70 yilligi munosabati bilan Samarqandda inson huquqlari bo'yicha Osiyo forumini o'tkazish tashabbusini ilgari surdi. Mazkur forum Osiyo mintaqasida BMT tashkil etilgandan buyon ilk bora tashkil etilgan yirik inson huquqlari maydonchasi bo'lib, uning yakunida Samarqand deklaratsiyasi qabul qilindi. Bu hujjat O'zbekistonda inson huquqlarini himoya qilish borasidagi islohotlarning amaliy natijasi sifatida e'tirof etildi.

“Milliy yuksalish” g‘oyasi esa mamlakatimizning jadal taraqqiyoti, xalqning siyosiy-huquqiy dunyoqarashi, farovonlik darajasi va turmush sifatini yangi bosqichga ko‘tarishga xizmat qiladigan ustuvor yo‘nalishdir. Mamlakatda amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli islohotlar odamlarning tafakkuri, turmush tarzi va ijtimoiy faolligini tubdan o‘zgartirmoqda. Jamiyatda “Yangi O‘zbekistonni birgalikda quramiz” degan ezgu tamoyil shakllanib, “Jamiyat — islohotlar tashabbuskori” degan g‘oya amaliy hayotga tobora chuqur kirib bormoqda.

Inson huquqlarini samarali himoya qilish tizimini yaratish, fuqarolarda inson huquqlari madaniyatini rivojlantirish va bu boradagi chora-tadbirlarning natijadorligini oshirish maqsadida, shuningdek, 2017–2021-yillarga mo‘ljallangan Harakatlar strategiyasini izchil amalga oshirish yo‘lida 2020-yil 22-iyunda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Inson huquqlari bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasining milliy strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-6012-son Farmoni qabul qilindi.

XULOSA

Siyosiy va huquqiy omillar har qanday davlatning barqaror rivojlanishi va undagi biznes muhitining shakllanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega. O‘zbekiston misolida ko‘rib turganimizdek, mustaqillik yillarida demokratik tamoyillarga asoslangan milliy huquqiy tizim yaratildi, inson huquqlari va erkinliklarini ta’minlash bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirildi. Yurtimizning qadimiy huquqiy merosi, buyuk mutafakkirlarimizning g‘oyalari hamda islom huquqiy an‘analari bugungi insonparvarlik siyosatining mustahkam ma’naviy asosini tashkil etadi.

Prezident Shavkat Mirziyoyevning BMT Bosh Assambleyasidagi nutqi, Samarqandda Inson huquqlari bo‘yicha Osiyo forumining o‘tkazilgani, “Milliy strategiya”ning qabul qilinishi va keng islohotlar inson huquqlarining xalqaro standartlarga mos ravishda himoya qilinayotganidan dalolat beradi. Bu jarayonlar nafaqat davlat boshqaruvi va fuqarolar farovonligiga, balki milliy kompaniyalarning barqaror faoliyat yuritishi, xalqaro bozorga chiqish imkoniyatlari va investitsiya muhitining yaxshilanishiga ham bevosita ta’sir qiladi.

Shunday qilib, siyosiy va huquqiy omillarni chuqur tahlil qilish milliy kompaniyalar uchun strategik ahamiyatga ega bo'lib, xalqaro tajribani o'rganish esa ularni yanada raqobatbardosh, barqaror va ochiq iqtisodiy tizimning faol ishtirokchisiga aylantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF–6012-son Farmoni “Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasining milliy strategiyasini tasdiqlash to'g'risida”, 22.06.2020.
3. O'zbekiston Respublikasini rivojlantirish bo'yicha 2017–2021-yillarga mo'ljallangan Harakatlar strategiyasi.
4. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi (1948).
5. Shavkat Mirziyoyev. BMT Bosh Assambleyasining 72–sessiyasidagi nutqi. 19.09.2017.
6. Samarqand Inson huquqlari forumi: Samarqand deklaratsiyasi, 2018.